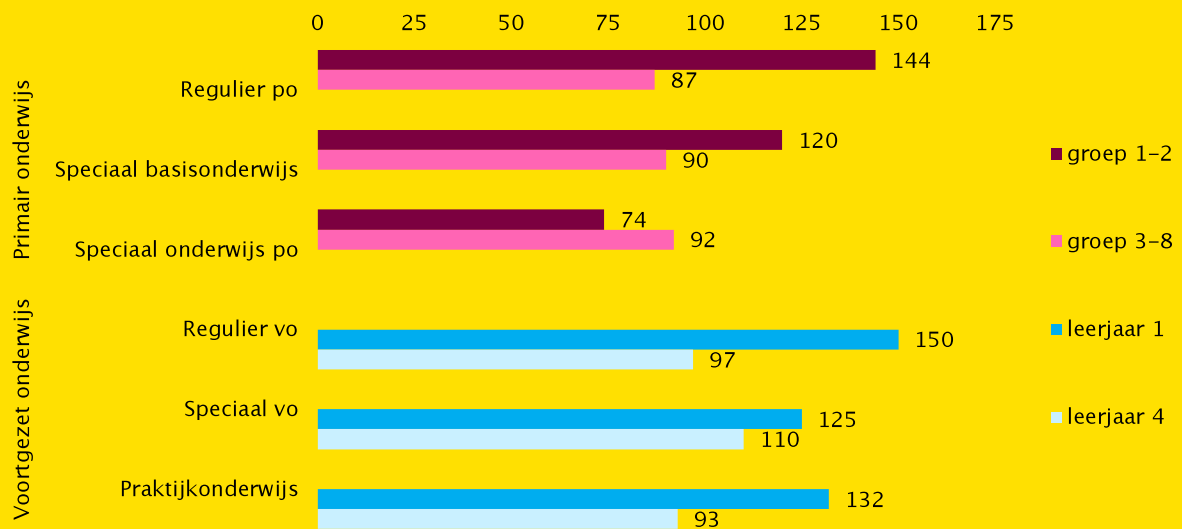

Gym in het speciaal onderwijs en praktijkonderwijs

Factsheet 2016/5

Figuur 1. Kernindicator lestijd lichamelijke opvoeding (LO) per week, in gemiddelde ingeroosterde lestijd per week in minuten

Nulmeting bewegingsonderwijs in speciaal- en praktijkonderwijs

Deze nulmeting is de derde in een reeks van peilingen naar de stand van zaken rond het bewegingsonderwijs in verschillende onderwijsvormen. Eerder werd gerapporteerd over het primair onderwijs (po; Reijgersberg et al., 2013) en voortgezet onderwijs (vo; Reijgersberg et al., 2014).

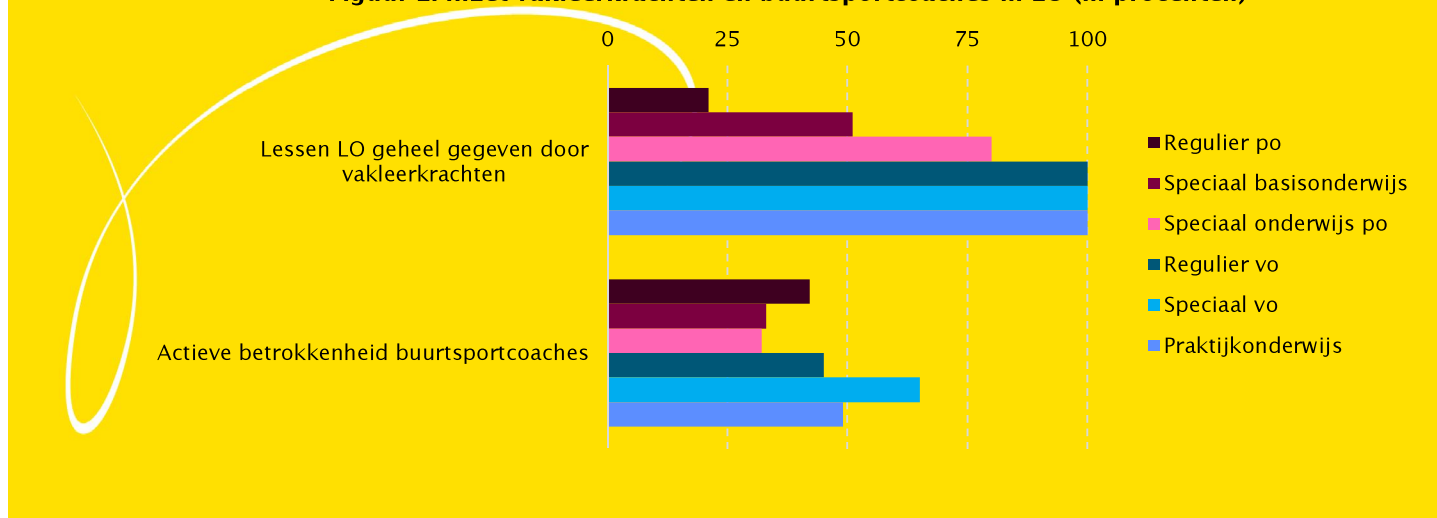
Een actueel en accuraat beeld van het aanbod voor bewegingsonderwijs en sport in het speciaal basisonderwijs (sbao), speciaal onderwijs (so), voortgezet speciaal onderwijs (vso) en praktijkonderwijs (pro) ontbrak tot nu toe. Deze lacune vormt de aanleiding voor deze nulmeting. Deze onderwijsvormen zijn specifiek gericht op kinderen en jongeren met een beperking en moeilijk lerende kinderen. Ook zij krijgen gymles, zij het soms in een aangepaste vorm. Doel van dit onderzoek is om kerngegevens over het onderwijs in lichamelijke opvoeding in deze vier verschillende onderwijsvormen beter in beeld te brengen. De resultaten worden vergeleken met de resultaten die bekend zijn van reguliere scholen voor po en vo.

Kwaliteit positief beoordeeld, maar lestijd blijft achter

Het beeld van het bewegingsonderwijs in het speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs, voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs is op veel punten behoorlijk positief. De inzet op de scholen voor het vak in termen van ingeroosterde lestijd, van vakleerkrachten en geschikte accommodatie is stevig.

Uit de resultaten komen wel enkele aandachtspunten naar voren. Zo ligt de wekelijkse ingeroosterde lestijd bij groep 1 en 2 in het speciaal onderwijs gemiddeld duidelijk lager dan in het overige po. De wekelijkse lestijd voor groep 3-8 is bij sbao en so gemiddeld van een vergelijkbare omvang als die op reguliere basisscholen (figuur 1). Daar komt bij dat van die lestijd nog een flink deel niet effectief is en aan omkleden e.d. wordt besteed. De gerealiseerde wekelijkse ingeroosterde tijd is aanzienlijk minder dan de 135 minuten waar de overheid in haar bekostigingsregelingen rekening mee houdt.

Figuur 2. Inzet vakleerkrachten en buurtsportcoaches in LO (in procenten)

De wekelijkse lestijd in vso en praktijkonderwijs wijkt niet sterk af van die in het reguliere vo. In het speciaal voortgezet onderwijs en praktijkonderwijs wordt zeker in de onderbouw relatief veel lestijd LO gerealiseerd. In de bovenbouw van het praktijkonderwijs is dit minder het geval en vindt een aanzienlijk deel van de scholen de lestijd onvoldoende.

Bij alle onderzochte schooltypen zou een meerderheid van de respondenten nog iets aan het lesaanbod bewegingsonderwijs willen veranderen en wel met name een uitbreiding van het aantal lessen per week. Tekort aan financiële ruimte en aan geschikte accommodatie worden hiervoor het meest als belemmeringen genoemd.

De respondenten zijn in grote meerderheid zeer tevreden over de kwaliteit van het gerealiseerde onderwijs. Dat zou mede door de inzet van vakleerkrachten kunnen zijn beïnvloed (figuur 2), want in eerder onderzoek bleek het kwaliteitsoordeel duidelijk hoger wanneer vooral vakleerkrachten de lessen geven (Lucassen et al., 2012; Reijgersberg et al., 2013).

In het bewegingsonderwijs aan de leerlingen van deze scholen ligt meer de nadruk op deelnemen dan op het aanleren en ontwikkelen van bewegingsvaardigheden. Speciaal onderwijs is gebaseerd op wat de leerling kan en wat verder kan worden ontwikkeld en minder op het bereiken van een bepaald eindniveau. De werkwijze is hierop afgestemd. In vergelijking met het reguliere (basis)onderwijs worden de bewegingsactiviteiten meer structureel aan het niveau van kinderen aangepast. Ook in het kunnen omgaan met gedragsproblemen zijn de docenten in het speciaal onderwijs bekwaamer dan in het regulier onderwijs. Hetzelfde geldt voor het hanteren van regels en maken van afspraken over de veiligheid tijdens de les.

Overig aanbod van sport- en beweegactiviteiten

Vanwege de specifieke kenmerken van leerlingen (die vaak wat moeilijker leren) zijn de kerndoelen iets aangepast en meer gericht op vakoverstijgende leerdoelen zoals sociale ontwikkeling, zelfstandigheid en meedoen. Op het vlak van motorische ontwikkeling bieden scholen voor sbao, so en pro meer structureel MRT aan (figuur 3).

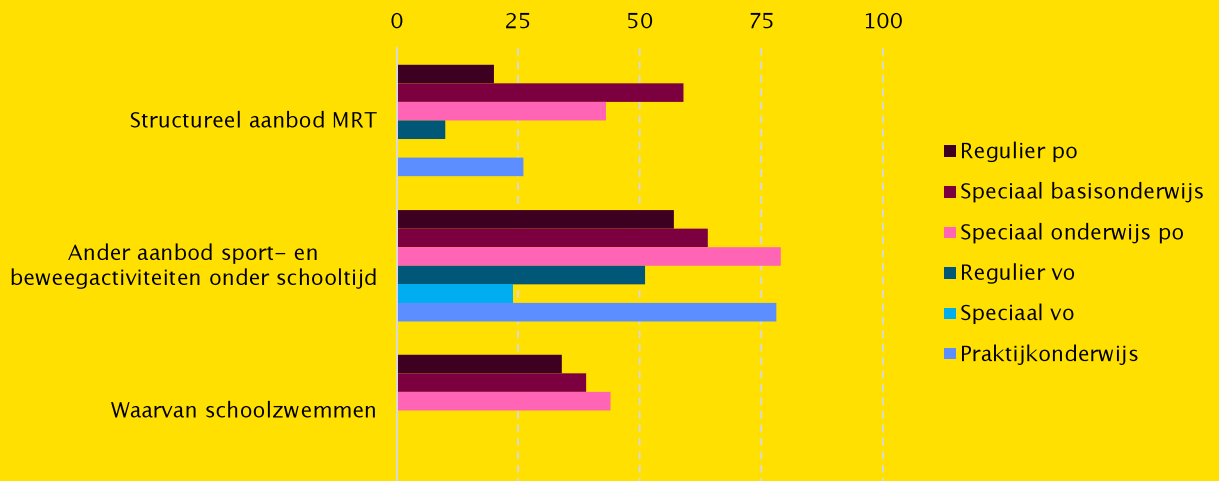
Buiten de lessen bewegingsonderwijs wordt ook door so en pro scholen ten opzichte van reguliere po en vo scholen een ruim aanbod aan andere sport- en beweegactiviteiten gerealiseerd. De sbao en so scholen bieden relatief veel sportieve pauzeactiviteiten aan, maar minder naschoolse activiteiten. Dat kan als reden hebben dat veel leerlingen verder van school wonen en na de lessen van school vertrekken of worden opgehaald.

Bij scholen voor speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs zijn minder vaak buurtsportcoaches actief dan binnen het reguliere basisonderwijs. Op dit punt zou nog winst te boeken zijn. Het programma Grenzeloos Actief kan daarin een rol spelen omdat toegankelijkheid voor mensen met een beperking een van de doelstellingen van Sportimpulsprojecten is.

Aandachtspunten voor vervolgonderzoek

Het onderzoek geeft vooral zicht op de bij de scholen aanwezige voorwaarden en de gepleegde inspanningen voor bewegingsonderwijs, minder op hoe de lesinhoud er feitelijk uitziet, in welke mate alle leerlingen participeren en wat daadwerkelijk bij de leerlingen wordt bereikt. Op deze punten is aanvullend onderzoek wenselijk. In 2018 volgt een herhaling van dit onderzoek (1-meting).

Figuur 3. Overig aanbod onder schooltijd van sport- en beweegactiviteiten (in procenten)

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke en landelijk opererende stichting gericht op de bevordering van de sociaal-wetenschappelijke kennisontwikkeling en beleidseffectiviteit op het terrein van sport en samenleving.

Het instituut voert fundamenteel en praktijkgericht onderzoek uit, monitort de ontwikkelingen op het terrein van de sport en organiseert bijeenkomsten en congressen om het debat over de sport te stimuleren.

Neem voor meer informatie contact op met: Jo Lucassen
j.m.h.lucassen@mulierinstituut.nl

Mulier Instituut
Postbus 85445
3508 AK Utrecht
T 030-7210220
info@mulierinstituut.nl
www.mulierinstituut.nl

Methode

Voor deze nulmeting zijn gegevens van meerdere onderzoekstrajecten gecombineerd. Voor de stand van zaken in het speciaal basisonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs is gebruik gemaakt van data die in 2013 en 2014 zijn verzameld bij de nulmetingen bewegingsonderwijs in het po en vo. Bij die nulmetingen zijn door middel van een online vragenlijst bij representatieve steekproeven de gegevens verzameld van schoolleiders (po en vo) en van sectieleiders LO (vo).

Langs deze weg zijn gegevens verkregen van 73 scholen voor speciaal basisonderwijs, 47 scholen voor speciaal onderwijs (po) en 90 scholen voor voortgezet speciaal onderwijs. Waar nodig zijn de resultaten gewogen op basis van populatiedata.

Voor het praktijkonderwijs is in 2015 via een online vragenlijst een afzonderlijke peiling onder sectieleiders en schoolleiders uitgezet. Uiteindelijk zijn gegevens van 92 scholen voor praktijkonderwijs verkregen. Ook hiervan zijn de resultaten gewogen.

Literatuur

Reijgersberg, N., Werff, H. van der & Lucassen, J.M.H. (2013). *Nulmeting bewegingsonderwijs. Onderzoek naar de organisatie van het bewegingsonderwijs in het primair onderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.

Reijgersberg, N., Lucassen, J.M.H., Beth, J.O. & Werff, H. van der (2014). *Nulmeting lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs. Onderzoek naar de organisatie van lichamelijke opvoeding en sport in het voortgezet onderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.

Lucassen, J.M.H., Reijgersberg, N. & Werff, H. van der (2012). *Evaluatie leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs via Pabo. Onderzoek onder pabo-opleidingen, scholen voor primair onderwijs en pabo-alumni*. Utrecht: Mulier Instituut.

Lucassen, J.M.H., Cevaal, A., Scholten, V., & Werff, H. van der (2016). *Bewegingsonderwijs in het speciaal onderwijs en het praktijkonderwijs. Nulmeting 2015*. Utrecht: Mulier Instituut.